

Eowyn Ivey: Lumilapsi | Maailmankirjat

Fantasiaa Alaskasta

MARJATTA RIPSALUOMA

Tarina on varmasti tuttu useimmille Pohjolassa eläville. Tehdään lumesta lapsi joka sitten herää eloon. Sama legenda on Raamatun alussa: Jumala muovailee savesta ihmisen ja puhaltaa siihen sitten hengen. Vain tekotarpeet ovat eri ainesta.

Pohjoisessa on aina ollut lumiveistäjiä, varsinkin eläinten tai lumikuningattarien näköispatsaita näkyy joka talvi. Jääveistoskilpailuja on joka talvi, jos lunta ja jäätä on. Ilmiö on tuttu enimmäkseen kaupungeista kevään lumien aikaan.

Lumen keskellä asuvat ihmiset voivat olla hyvin yksinäisiä, kaukana kaupungeista, mukavuuksista, vailla ihmisseuraa. Eläimet ja työ antavat raamit olemassaololle, mutta entä jos ei ole edes lasta/lapsia, että elämä voisi jatkua pohjoisessakin?

Lapseen/lapsiin latautuu paljon toivoa ja ihminen tahtoo tilalleen jonkun jossa omat geenit jatkuvat. Siksi lumilapsi on oikein totinen ihme. Toiveen täyttymys: elämä jatkuu vaikka sen ehdot ovat kovatkin. Tässä toiveiden ja turhautumisten välissä kulkee myös **Eowyn Ivey**'n kirja *Lumilapsi*.

Alaska on Yhdysvaltain pohjoisin osavaltio, ilmastoltaan selvästi kylmempi kuin Euroopan Pohjola. Yhdysvallat osti sen Venäjältä. Alaskassa on asunut myös suomalaisia, koska venäläiset olivat Alaskan hallitsijoita 1800-luvulla. Myös yksi Alaskan kuvernööri oli suomalainen. **Velma Wallis** on alaskalainen kirjailija, joka on käynyt läpi alkuperäisasukkaiden tarinoita ja koonnut niitä kirjaksi. tarinat kertovat matkoista, joita esimerkiksi *atapaski*-intiaanit tekivät ilmeisesti Meksikoon asti pitkin rannikkoa. Hän kertoo myös inuiittien ja intiaanien välisestä sodista, jotka saattoivat johtua väärällä puolen "rajaa" olevan eläimen tappamisesta. Wallis samoin kuin kirjan piirrookset tehnyt **Jim Grant** ovat *atapaski*-intiaaneja. Suomen nettu kirja on nimeltään *Lintutyttö ja mies joka seurasi aurinkoa* (Suom. **Tuomas Kilpi**, Like 1996).

Alkuperäiskansoista kertovat tarinat ovat tärkeitä, koska niissä näkyvät ensimmäisten ihmisten elinehdot. Alaskan rannikolle intiaanit ja inuiitit muuttivat ensin, ja vasta reilusti yli 10 000 vuotta sen jälkeen tulivat valkoihoiset. Metsästäjä-kalastaja-heimot tulivat toimeen, mutta ruuan ja suojan löytäminen on ollut vaikeata tietenkin. Nykytietämyksen mukaan viimeisen jääkauden aikana Beringin salmen läpi tulleet ihmiset ovat kotoisin Pohjois-Siperiasta. Heimoja on edelleen useita, mutta niin kuin kaikkialla, he ovat uhanalaisia siinä missä eläimetkin, koska esimerkiksi öljynporaus Alaskan Jäämeren rannalla työntää väestöä etelään ja muuttaa ympäristöä.

Venäläisillä oli ilmeisesti ollut jonkin verran myös maanviljelystä, mutta vasta yhdysvaltalaisomistus toi varsinaisen valkoihoisten asutusaallon Alaskaan. Venäläiset kävivät tur-

kiskauppaa jo ennen Alaskan haltuunottamista paikallisten asukkaiden kanssa. Nykyisin eläimiä tarhataan eikä enää metsästetä, siis turkiksi varten.

Sen sijaan toisenlaista fantasiamaailmaa käsittelee **Ken Kesey**n romaani *Sailor's Song* (1992), joka on kirjailijan viimeisimpiä kirjoja. Se sijoittuu tulevaisuuteen ja siinä tapahtuu kaikella tavalla outoja asioita niin kuin tieteiskirjallisuudessa on. Ihmisgalleria on täynnä kohtalaisen uskomattomia hahmoja, heitä seurataan ja heillä on tarinansa. Kyllä Kesey'n henkilöissä on silti samaa amerikkalaista seikkailuhenkeä kuin muissakin rajaseutujen tarinoissa. Vaikka Kesey alkoi jo olla vanha ja sairas sitä kirjoittaessaan, hän oli edelleen täysverinen kirjailija. Jostain syystä kirjaa ei ole suomennettu.

Mutta ymmärtääkseen Ivey'n kirjaa on syytä vilkaista vaikka Wikipedian tietoja sekä kirjailijasta että katsoa Alaskan karttaa. Kirjailija sanoo eläneensä kirjassa kuvaamissaan paikoissa. Paikkojen kuvaamisessa Ivey on taitava. Elämäkertatietojen mukaan hän, samoin kuin aviomieskin, ovat syntyneet ja asuneet Alaskassa aina. Perheellä on kaksi tyttäretä.

Alue on eläimistöltään suunnilleen sama kuin täälläkin. Turkiseläimiä on kyllä muitakin, ainakin *mustakarhu* on levittäytynyt etelästä Alaskaan, mutta harmaakarhu on käsittääkseni sama *Ursus arcticus* kuin täälläkin. Suomen Lapissa naali on uhanalainen ja tiedot sen olemassaolosta Suomessa näyttävät jääneen vuodelle 2010, toivottavasti se on vielä hengissä. Naali kykenee risteytymään punaketun kanssa ja tässä on yksi Ivey'n kirjan tarinan juonikuvioista.

Nykyään Alaska tuo etelään paitsi öljyä, myös mansikoita. Kesällä kasvaneet mansikat ovat maultaan parempia kuin etelämmässä kasvaneet. Aurinkoa on silloin noin 20 tuntia vuorokaudessa.

Rakkaus

on kirjan ydinkertomus. Vanheneva pariskunta asuu 1920-luvulla Alaskassa, jonne se on muuttanut etelästä ja vasta opettelee ankaran luonnon ehtoja. Heillä ei ole lapsia, siksi siis satu lumilapsesta.

Muistan itse lukeneeni lumilapsi-sadun venäläisenä satuna – ja ollessani lapsi. En yhtään muista minkälaisessa kirjassa satu oli, koska lapsuuden kirjoja minulla ei enää ole kodin hävityksen jälkeen. En usko että kirja osui käsiini kirjastosta, koska sisarukset olivat minua nuorempia, ja satuja ja tarinoita pyrittiin ostamaan lapsille, niin että kirjoista riittäisi kaikille. Todennäköisesti olen päätenyt lukemaan satua sisaruksille, tehtävä lankesi vanhimmalle.

Ivey kertoo kirjan jälkipuheessa venäläisen sadun olleen nimeltään *_Snegurot_ška_*. Englanniksi on siis ilmestynyt venäläisiä satuja ja tarinoita, jossa tämä tarina on mukana.

Joka tapauksessa Ivey'n kirjan vanheneva pariskunta ei voinut saada lapsia. Sen sijaan naapurina jokilaaksossa oli perhe, jolla oli kolme poikaa. Pojat ovat mukana kirjan tarinassa, samoin kuin poikien vanhemmat, kaikki englanninkielisiä.

Mies ja vaimo rakastavat toisiaan hyvin paljon. Rakkaus ei tietenkään riitä ruuaksi, ja kun tie nousee pystyyn miehen loukkaannuttua, toisesta perheestä tulee ystäviä ja auttajia. Kir-

jassa kuvataan raivaajasukupolven solidaarisuutta, jota on ehkä ollut vielä olemassa 1900-luvun alkupuolella. Suurin kaupunki Anchorage on kyllä jo olemassa. Kirjassa vain mainitaan intiaanien käyvän joella kesäaikaan kalastamassa, ilmeisesti asuttiin aika tavalla erikseen (vai eletäänkö nykyään erillään?). Intiaaneilla on kesäleiri joen varressa.

Eräänä päivänä pariskunta alkaa tehdä lumesta lumiukkoa, mutta siitä tuleekin kaipauksen kuva, pieni tyttö. Vaimo pukee lumitytön, antaa hänelle takin, lapset, myssyn ja kaulaliinan. Seuraavana päivänä lumilapsi on poissa.

Pihapiirissä rupeaa kiertelemään punakettu, joka on ajoittain vähän eri värinen. Sitten näkyy jo pieni tyttö, jolla on vaimon antamat vaatteet päällään.

Alkaa tytön kesytysurakka. Ystäväperhe kuulee lumilapsesta ja on sitä mieltä, että pariskunta alkaa kärsiä erämaan taudista, jonkinlaisesta kuumeesta tai mielisairaudesta. Lopulta ystäväperhekin näkee tytön. Siinä vaiheessa tyttö istuu jo ruokapöydässä.

Iveyn kirjassa on paljon enemmän aivan asiaakin kuin venäläissadussa, tottakai. Kirjasta tulee aivan täysverinen fantasia-romaani, tosin paikoin tunteita ehkä paisutellaan vähän siirappiseksi, rakkaus lapseen tulee kaikkivaltaiseksi ja elämän edellytykseksi. Mutta sitä raivaajaperheille lapset ovat oikeasti olleet. Hieno sävy kirjassa on se, että etelän nainen, vaimo, oppii tekemään miehenkin töitä, mukana on siis emansipaatiotarina myös.

Lumilapsi ei tietenkään ole syntynyt lumesta, vaan on aivan oikea lapsi, jonka isä on kuollut ja lapsi on jäänyt yksin. Kirjassa isällä on hyvin yleinen pohjoinen tauti: viinaan kuoli.

Tämä tarinan kohta on varmasti aika lailla perustunut maahan muuttaneiden valkoisten amerikkalaisten tarinoihin. Varmaan kaikki Alaskasta jotain lukeneet muistavat suuren kultaryntäyksen Alaskaan joskus 1800-luvun loppupuolella? Suurin osa jäi tyhjin käsin, mutta osa jäi asumaan, viljelemään maata, metsästämään ja kalastamaan. Osa rupesi osapäiväjuopoksi.

Raivaajalegenda

Kaikki eivät tietenkään kestäneet pitkiä välimatkoja ja yksinäisyyttä. Kaikilla ei myöskään ollut kykyä tai sisua ruveta raivaamaan peltotilkkua. Raivauskuvaukset tuntuvat tosilta ja varmaan suomalaiset tuntevat vastaavat tarinat omasta historiastaan.

Urhoolliset uudisraivaajat ovat amerikkalaista legendaperinnettä. En tiedä onko tässä tapauksessa annettava ihmiskuvauksen ohuus anteeksi. Kysehän on aikuisten sadusta.

Mutta oma lukemiseni oli tyssätä amerikkalaisten menestymis-satuun, joka on tuttu esimerkiksi lännenleffoista, miltei täydellisiä ihmisiä, hyvydessään ja urhoollisuudessaan aivan ylivoimaisia verrattuna nykyaikaan. Tarinan vaimo on lisäksi tavattoman hieno piirtäjä. Jäin ajattelemaan, että ehkä piirrookset olisivat olleet omiaan tähän kirjaan.

Piirroksia olisi ollut hauska löytää sen takia, että ne ovat oleellinen osa kirjan tarinaa. Niitä on vaikea kuvitella näkemättä. Mutta ehkä kirjasta olisi tullut kuvitettuna erilainen. Mietin vain tavaroita, maisemia, elämäntapaa, kalastusta ja metsästystä, jotka tuskin olivat samantaisia kuin nykyään joillakin turisti-safareilla. Puhumattakaan siitä, miten ankaraa on ollut peltojen raivaus tiheästä metsästä.

Ivey'n Lumilapsi on myynyt hyvin. Hän julkaisi kirjan englanniksi vuonna 2012 ja se on jo nyt suomennettu. Siinä on vauhtia. Ivey on työskennellyt ennen kirjan kirjoittamista *Frontierman*-lehden toimittajana, opiskellut sekä Washingtonin (osavaltion) että Alaskan yliopistossa.

Netissä olevan haastattelun mukaan hän on kirjoittanut myös esseitä. Ehkä niitä sitten suomennetaan seuraavaksi. Joka tapauksessa kirjailija Eowyn Ivey meillä on nyt sitten keskuudessamme. Kirja on esikoiskirja ja netistä löytyneen haastattelun mukaan toinen romaani jo tekee tuloaan.

Eowyn Ivey: *Lumilapsi*. Suom. Marja Helanen. Bazar 2013, 418 s.